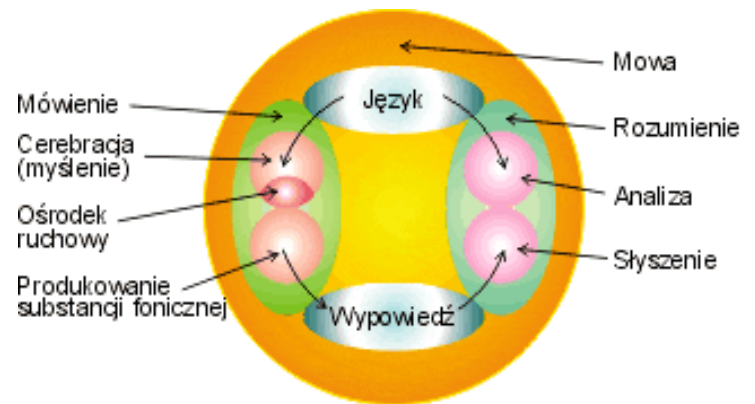

Pojęcie mowy definiowane jest jako akt procesu porozumiewania się; akt, w którym nadawca słownie przekazuje językowo ustrukturalizowany komunikat (wypowiedź), a odbiorca komunikatów percypuje, czyli rozumie.

Mowa to czynność polegająca na budowaniu i odbiorze (rozumieniu) komunikatów językowych słownych. Czynności tej towarzyszy szereg zachowań niejęzykowych (L. Kaczmarek, 1995).

Mowa - według T. Milewskiego (1975) - to dźwiękowe porozumiewanie się dwóch osób, w którym jedna drugą o czymś powiadamia. Jest więc dźwiękowym porozumiewaniem się ludzi. Porozumiewanie się ludzi jest możliwe dzięki znajomości języka, który jest systemem wyrazów i reguł gramatycznych. Sama znajomość języka nie wystarczy jednak do tego, aby nawiązać kontakt słowny z otoczeniem - niezbędne jest jeszcze opanowanie umiejętności mówienia i rozumienia tekstów słownych. Mowa bowiem nie jest umiejętnością wrodzoną; co więcej, jest jak gdyby czynnością wtórną układów: oddechowego i pokarmowego, których zadaniem pierwotnym jest zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych naszego organizmu. Dziecko rodzi się z ogólną dyspozycją do nauczenia się języka i jego realizacji w postaci mowy. Przystawanie języka i mowy odbywa się podczas nieustannego kontaktu otoczenia z dzieckiem i dziecka z otoczeniem, władającym określonym językiem. Dziecko pozbawione kontaktów społecznych nie nauczy się języka.

Do składników (komponentów) mowy zalicza się:

- język
- tekst (wypowiedź, komunikat)
- nadawanie, przekaz informacji
- odbiór informacji

Język, rozumiany jako system znaków służący do porozumiewania się w obrębie danej społeczności. Jest to dwuklasowy system, składający się z symboli (fonemów, morfemów i leksemów) oraz układu zasad, na podstawie których budowane są wypowiedzi słowne (Milewski 1975 r.). Język stanowi zatem zbiór symboli, które objęte są wzajemnymi zależnościami wynikającymi z wytwarzania i odbioru dźwięków, podlegających centralnie sterowanym regułom językowym. Składa się z semantyki, fonologii i gramatyki. Język jest nie tylko narzędziem myślenia, ale przede wszystkim narzędziem komunikacji, co stanowi jego pierwotną funkcję. Otóż nie sam język przekazujemy w trakcie mówienia, lecz językowo zorganizowane komunikaty, czyli wypowiedzi, które są interpretowane przez ich odbiorcę (Kaczmarek, 1995 r.).

Tekst (językowo zorganizowana **wypowiedź, komunikat**), posiadający - w zależności od rodzaju przekazu - odmienną postać (substancję), która jest determinowana przez kanał przepływu informacji. W efekcie powstają różne rodzaje tekstów (słowny, pisany, sygnalizowany), stanowiące wynik przekazu.

W każdym tekście można wyróżnić:

1. **treść (myśl)**, tj. językowo zorganizowaną informację (wybór odpowiednich symboli językowych) - czyli strukturę semantyczną tekstu;
2. **formę językową** - struktura gramatyczna tekstu;
3. **substancję (nośnik myśli)** - czyli postać tekstu, zdeterminowaną rodzajem przekazu, występującą w płaszczyznach:
 - a. segmentalnej (głoski, litery, sygnały);

b. suprasegmentalnej (czynniki prozodyczne: rytm, melodia i akcent).

Nadawanie mowy, czyli przekaz informacji różnymi kanałami odpowiednio do postaci tekstu. Zarówno mówienie, pisanie, jak i sygnalizowanie to budowanie tekstu w postaci fonicznej, graficznej, optycznej, czy akustycznej. A zatem, mówienie, pisanie i sygnalizowanie można określić jako substancjalizację myśli (Kaczmarek, 1966 r.).

Odbiór informacji odpowiednio do rodzaju przekazu może być: słuchowy, wzrokowy, dotykowy. Odbiór rozumiany jako percepcja, tj. rozumienie komunikatu słownego, oznacza rozszyfrowanie zawartych w nim treści, co odbywa się poprzez dekodowanie struktury gramatycznej. Warto jednak pamiętać, że określona wypowiedź nabiera pełnego znaczenia dopiero w kontekście, w jakim jest wypowiedziana, w powiązaniu z różnymi niejęzykowymi zachowaniami nadawcy (Kaczmarek, 1985 r.).

Wypowiedź, czyli **komunikat językowy** słowny powstaje w wyniku mówienia. Jej odbiór określa się mianem rozumienie mowy. Zasadniczy komunikat (wypowiedź) przekazywany w akcie mowy ma charakter językowy, gdyż zbudowany jest z jednostek językowych zgodnie z regułami języka, a jednocześnie ma charakter słowny, gdyż jest przekazywany słowami, czyli kanałem (drogą) artykulacyjno-audytywnym.

Komunikacja językowa słowna (proces słownego porozumiewania się) składa się z kilku lub nawet kilkunastu następujących po sobie aktów mowy, zaistniałych w wyniku szybkich zmian ról nadawcy i odbiorcy (dialog).